

TRANSZNYISZTRIA 25

▷ SZÖVEG ÉS KÉP: NÁNAY MIHÁLY

Jó néhány, földrajztudására büszke ismerősömet,
tanítványomat sikerült már zavarba hoznom a kérdéssel:
vajon melyik európai állam fővárosa Tiraszpol?
A válasz kissé talán egzotikusan hangzik: Transznyisztriáé
(jelentése: Dnyeszteren túli). Saját nyelvükön pedig
– az orosz/szovjet nézőpontot is tükrözve: Pridnyesztrovjée
(jelentése: Dnyeszteren inneni terület)

A magyar hivatalos név: Dnyesztermenti Moldáv Köztársaság. Erre persze sokan rávágják, hogy ez nem is egy igazi állam! Nos, fennállásának 25. évfordulója alkalmával tapasztalhattuk: az államiság szinte minden elemével rendelkezik. Határai jól őrzöttek, saját pénzneme, címere, zászlaja, államszervezete és katonai ereje is van – ugyanakkor a világon egyetlen állam sem ismeri el hivatalosan, kivéve a hozzá hasonló státuszú sorstársakat – Dél-Oszétiát és Abháziát –, melyeknek még diplomáciai képviselete is működik a fővárosban... Mindezek után magától értetődő a kérdés: vajon miként jöhetett létre egy ilyen, elméletben nem létező, a gyakorlatban viszont annál inkább kézzelfogható államalakulat, és milyen okokra vezethető vissza, hogy negyedszázad múltán is dacol a teljes elszigeteltséggel? És még csak nem is látszik, hogy a közeljövőben bármi megváltozna...

Az államiság szinte minden elemével rendelkezik: határai jól őrzöttek, saját pénzneme, címere, zászlaja, államszervezete és katonai ereje is van...

ELLENTMONDÓ JELZÉSEK

AZ ÚJ VOLGÁN MOLDOVA „FELSÉGJELZÉSE” LÁTHATÓ, UGYANAKKOR A RENDSZÁMON VIRÍTÓ ZÁSZLÓ ELÁRULJA, HOGY MÉGIS EGY TRANSZNYISZTRIAI JÁRMŰVEL VAN DOLGUNK

VENDÉGVÁRÁS

JÓKORA TÁBLÁVAL (RAJTA AZ ORSZÁG HIVATALOS NEVÉVEL, ZÁSZLAJÁVAL ÉS LEGNAGYOBB NEMZETI HŐSÉVEL, AZ ÖSSZES TRANSZNYISZTRIAI RUBELT IS DÍSZÍTŐ SZUVOROV MARSALLAL) ÉS A MIHEZTARTÁS VÉGETT EGY ÖRTORONNYAL FOGADJÁK AZ UKRAJNA IRÁNYÁBÓL ÉRKEZŐKET

TÖRÖKÖK ÉS OROSZOK

Nemzetközi jogi értelemben – tekintetbe véve, hogy az országot nem ismerik el – Transznyszttria Moldova része (e helyzet alkalmanként az autókön is megjelenik, hiszen a rendszámablán a transznyszttriai zászló látható, de a kocsi csomagtartóján ott az „MD” országjelzés – ha épp külföldre tévedne). Mindennek gyökerei a régmúltba nyúlnak.

A középkor végére a Duna alsó folyásától egészen a Dnyeszterig terjedő területeket egy keleti, újlatin nyelvet beszélő népesség lakta be, s létrehozták bizonytalan helyzetű – általában valamely regionális hatalom (pl. Magyar Királyság) függésében létező – fejedelemségeiket: Havasalföldet és Moldvát. Utóbbi a Keleti-Kárpátok és a Dnyeszter közötti területet fedte le, bár igazán csak Ștefan cel Mare fejedelem tudta megszervezni az egész területet. Nem véletlen, hogy szobra Kisinyov főterén áll, és az összes moldáv lejen is az ő arcképe látható.

A 15. század végétől aztán szoros oszmán függésbe kerültek, s az orosz cári seregek csak 1792-ben „szabadították föl” a Dnyesztertől keletre eső területeket („Dnyeszteren túl”), Nagy Katalin kegyence, Szuvorov marsall vezetésével. Az utókor hálája nem is maradt el, hiszen itt az ő monumentális szobra áll az egyik tiraszpoli téren, továbbá az ő képe szerepel a transznyszttriai rubel összes címletén. A tábornok vezetésével alakították ki „Új-Oroszországot”, vagy ismertebb nevén Novorosszija, mely nagyjából a töröktől meghódított, mai dél-ukrajnai területeket jelentette, többek között a szintén oroszok által alapított Odessza kikötőjével együtt.

Az orosz hódítás nem állt meg a Dnyeszternél: a 19. század elején előrenyomultak a Prut folyóig, ezzel a cári birodalomhoz csatolva Besszarábiát.

1859-ben a Pruttól nyugatra eső területek csatlakoztak a függetlenségét kikiáltó Román Királysághoz, míg Besszarábia (a mai Moldova) továbbra is a cári birodalom része maradt.

Innentől kezdve vált hosszú távra ketté a korábban összefüggő területet alkotó román moldvai fejedelemség, hiszen 1859-ben a Pruttól nyugatra eső területek csatlakoztak a függetlenségét kikiáltó Román Királysághoz, míg Besszarábia (a mai Moldova) továbbra is a cári birodalom része maradt. Ekkortól kezdődött meg a két terület kulturális távolodása is: míg a Romániához tartozó terület igyekezett a nyugati mintákat követni (pl. latin betűs írás), addig Besszarábiában megmaradt a cirill betűs írás, és megjelent a romántól elkülönülő, moldáv identitás.

a cirill betűs írás, és megjelent a romántól elkülönülő, moldáv identitás.

HÚZÓS 20. SZÁZAD

A vörösök és fehérek között vívott polgárháború idején Szovjet-Oroszország nem volt abban a helyzetben, hogy a lehetőséget felismerő – amúgy a központi hatalmak által legyőzött – Romániával szemben megvédje Besszarábiát. A román hadsereg bevonult, és országához csatolta a Dnyesztertől nyugatra eső területeket. Lenin és a szovjet vezetés nem ismerte el az I. világháború után kialakult helyzetet, és az egész békerendszert „imperialista rablóbékének” tartotta. Ennek megfelelően, Besszarábia elvesztését nem elfogadva alakult meg többek között Transznisztria területén az első, önálló közigazgatási egység: a Moldáv Autonóm Szovjet Szocialista Köztársaság (MASZSZK), mégpedig az Ukrán SZSZK részeként, Tiraszpól fővárossal (bár deklarálták, hogy az elvi főváros az akkor Romániához tartozó Kisinyov). A két világháború között a románok igyekeztek Besszarábiát „visszarománosítani”, míg a szovjet oldalon megindult az önálló moldáv nép melletti propaganda.

1940-ben a németekkel kötött Molotov–Ribbentrop-paktum értelmében a Szovjetunió módszeresen bekebelezte az I. világháború után elvesztett cári területeket. A Baltikum és Kelet-Lengyelország után sor került Romániára is. A Vörös Hadsereg bevonulását követően Észak-Bukovinát és Besszarábiát a Szovjetunióhoz csatolták – vigyázva arra, hogy az etnikai arányok a lehető legkevertebbé váljanak. Így a jórészt románok (moldávok) lakta Észak-Bukovinát és Dél-Besszarábiát az Ukrán SZSZK-hoz csatolták, míg a korábbi MASZSZK kevert, jelentős részben oroszok és ukránok által lakott területét hozzácsapták a Besszarábia nagy részét magában foglaló, Kisinyov fővárossal újonnan megalakuló Moldáv Szovjet Szocialista Köztársasághoz (MSZSZK). Egy rövid történelmi időszak erejéig Románia azonban ismételten visszaszerezte a területet, ugyanis – csatlakozva az 1941-es náci támadáshoz – a meghódított területeket egészen a Déli-Bug folyóig Romániához csatolták. Egyedül ekkor fordult

A Vörös Hadsereg bevonulását követően Észak-Bukovinát és Besszarábiát a Szovjetunióhoz csatolták – vigyázva arra, hogy az etnikai arányok a lehető legkevertebbé váljanak.

POSZTSZOVJET HANGULAT

TRANSZNISZTRIÁBAN ELMARADT A VALÓDI RENDSZERVÁLTÁS, ÉS MA IS A SZOVJET ÖRÖKSÉGET DEMONSTRÁLÓ LENIN-SZOBROKKAL TALÁLKOZHATUNK AZ UTCÁN JÁRVA – ITT ÉPPEN A SZOVJETEK HÁZA ELŐTT

elő az elmúlt évszázadok során, hogy a transznisztriai terület is román fennhatóság alatt állt. A román uralom sem volt azonban kegyes az itt lakókhhoz, ugyanis itt állították fel a romániai zsidók megsemmisítését végző táborokat, de az orosz–ukrán lakosság körében is durva pusztítást végeztek. A II. világháborús német vereség miatt azonban 1944-től ismét – immár tartósan – helyreállt az 1940-ben kialakult helyzet. A terület így egészen 1991-ig a Szovjetunió részévé vált mint önálló tagköztársaság (MSZSZK).

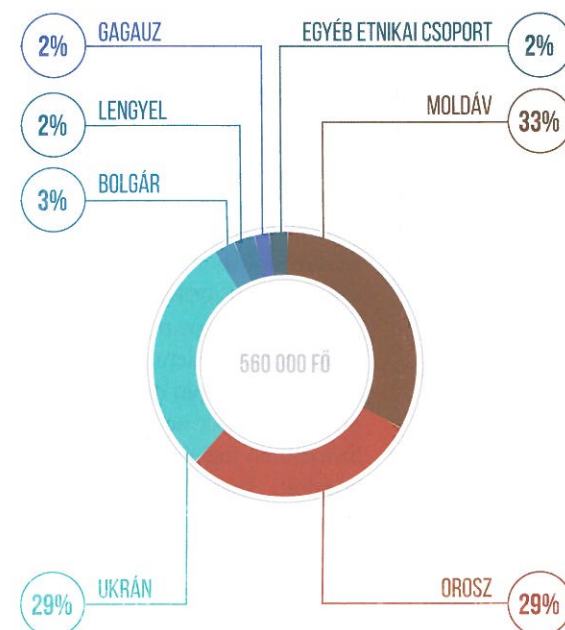
SÚLYPONTTELŐDÁS

A Szovjetunió évtizedeiben igyekeztek ismét kialakítani az önálló moldáv identitást, visszavezetve például a cirill betűs írást. Intenzív oroszosítás is indult, tömeges orosz és ukrán betelepüléssel. Hasonlóan más tagköztársaságokhoz, vezető tisztséget itt is szinte kizárólag oroszok tölthettek be, akik legnagyobb arányban a Dnyeszter bal parti területein éltek és élnek ma is. Ennek megfelelően a szovjet időszakban az MSZSZK összes első titkára transznisztriai volt – szemben a besszarábiai többséggel.

A gazdaságfejlesztés során is óatosan jártak el, és a fontos ipari üzemeket, az infrastruktúrát mind a Dnyeszter oroszok által lakott, már 1940 előtt is a Szovjetunióhoz tartozó bal partjára telepítették, szemben a bizonytalan

Besszarábiával: ezzel az MSZSZK-n belül durva aránytalanságot idéztek elő (az 1989-es moldáv GDP 35%-át adta Transznisztria, miközben a lakosságnak csak 17%-a élt itt). Ha ehhez hozzátesszük, hogy a 14. szovjet hadsereg is Transznisztria területén állomásozott, valamint minden fontos kőolaj- és földgázvezeték, közúti, illetve vasúti útvonal is itt haladt, akkor jól kirajzolódik a terület valós jelentősége.

A gazdaságfejlesztés során is óatosan jártak el, és a fontos ipari üzemeket, az infrastruktúrát mind a Dnyeszter oroszok által lakott bal partjára telepítették.

A TRANSZNISZTRIAI LAKOSSÁG JELENLEGI ETNIKAI ÖSSZETÉTELE

TRANSZNYISZTRIA SZÜLETÉSE

Bár már az 1960-as évek óta megjelentek moldáv értelmiségi és diákmozgalmak a román nyelv és kultúra mellett, de igazán csak a Gorbacsov által meghirdetett peresztrojka következtében erősödött meg a nemzeti mozgalom. 1989 augusztusában már több százezer fős tüntetést rendeztek, követelve a román nyelv hivatalossá tételét (addig csak az orosz volt az), illetve a latin betűs írás bevezetését. A tömegmozgalom láttán az MSZSZK vezetése meghátrált, és engedett a követeléseknek, bevezetve az új nyelvtörvényt, mely öt éven belül a közigazgatás minden szintjén kötelezővé tette a moldáv (román) nyelvet. Ráadásul szélsőségesebb nacionalisták már fölvetették a Romániával történő egyesülés gondolatát is.

A Dnyeszter bal partján élő ruszofon lakosság persze aggodalommal szemlélte az erősödő nemzeti mozgalmat, és megalakította a maga szervezetét, mely a moldávokkal ellentétes követeléseket fogalmazott meg. A szembenállás a nyelvtörvény elfogadása után drámai irányt vett.

1990 februárjában parlamenti választásokat tartottak, és itt elsőként a nacionalista győzelem született (Moldovai Nép Front). Így előbb ki-mondták, hogy az állam hivatalos jelképe a román zászló és himnusz, majd pedig júniusban határozatot fogadtak el az ország szuverenitásáról. Az aktusban – joggal – a Szovjetunióból való kiszakadás és a Romániához való csatlakozás előkészítését látó, tiltakozó ruszofon képviselőket össze-verték Kisinyovban.

Ezután előbb az ország déli részén élő, a népesség 5%-át alkotó gaga-uzok kiáltották ki függetlenségüket (de ők később autonóm területként

1989 augusztusában már több százezer fős tüntetést rendeztek, követelve a román nyelv hivatalossá tételét (addig csak az orosz volt az), illetve a latin betűs írás bevezetését.

megmaradtak Moldova keretei között). Utánuk azonban a kisinyovi parlamentből távozó transznysztirai képviselők közzétették, hogy megalakult a Szovjetunió legújabb tagköztársasága, Transznysztirai Moldáv Szovjet Szocialista Köztársaság néven. Területükön hatá-lyon kívül helyezték az 1989 óta hozott moldáv törvényeket, így a sokat vitatott nyelvtörvényt is.

Bár Gorbacsov mindkét dekla-rációt törvénytelennek nyilvání-totta, az 1991. nyári moszkvai puccs után a már csak névlegesen létező Szovjetunió jogi értelemben is fel-bomlott. Augusztus 27-én Mol-dova, 28-án pedig Transznysztiria kiáltotta ki függetlenségét. Megtar-tották az első Dnyeszter menti vá-lasztást is, melyet a transznysztirai politikai erők korábbi kommunista vezetője nyert meg.

Miután nyárra egyértelművé vált a moldáv túlerő, a harcokba beavatkozott Alexander Lebegy tábornok (későbbi orosz elnökjelölt) vezetése alatt a 14. orosz hadsereg, ami eldöntötte a kérdést.

KÖBE ÁLMODVA...

VLADYIMIR ILJICS EGÉSZ ALAKOS SZOBRA
A TIRASZPOLI PARLAMENT ELŐL SEM
HIÁNYOZHAT

◀ NEGYEDSZÁZADOS GYÁSZ

A FÜGGETLENSÉGI HÁBORÚ ÁLDOZATAINAK
EMLÉKMŰVE. PÁR TUCAT KILOMÉTERREL
NYUGATABBRA. KISINYOVBAN PONT FORDÍTVA
EMLÉKEZNEK AZ ESEMÉNYEKRE...

HÁBORÚ!

1992 áprilisa és júliusa között Moldova megpróbálta katonai úton visszacsatolni a szeparatista Transznysztiriát. A harcok Bender környékén voltak a leg-hevesebbek. Miután nyárra egyértelművé vált a mol-dáv túlerő, a harcokba beavatkozott Alexander

Lebegy tábornok (későbbi orosz elnökjelölt) vezetése alatt a 14. orosz hadsereg, ami eldöntötte a kérdést – Transznysztiria javára. A hálás Dnyesz-ter mentiek szobrot is állítottak az orosz tábornoknak Bender határában.

A harcokat 1992. július 6-án, a limnaszkojei fegyverszünettel zárták le. Ebben egyenrangú félként kezelték Transznysztiriát – de facto legitimálva létezését. Rendelkeztek arról is, hogy egy moldáv–transznysztirai–orosz békefenntartó erő szolgáljon a Dnyeszter mentén kialakított biztonsági zónában – ezzel felhatalmazva Oroszországot, hogy Moldova nemzetközileg elismert területén katonákat állomásoztasson. A „nemzetközi békefenntartó” (értsd: orosz) katonák ma is ott posztolnak ponyvával lefedett tank-jaikkal együtt a Dnyeszter fölött átívelő hidakon, és hevesen tiltakoznak, ha megpróbálják őket fotózni. Harmadik fontos döntésként pedig Transznysztiriát – egyenrangúként – bevonták az ötoldalú (orosz–moldáv–ro-mán–ukrán–transznysztirai) konzultációs folyamatba, ahol ilyen módon bármilyen diplomáciai megoldást meg tud vétetni, ugyanis a döntésekhez konszenzusra van szükség.

A BEFAGYOTT KONFLIKTUS

Az elmúlt 25 évben gyakorlatilag nem történt semmi előremutató, sőt inkább talán távolodtak a felek. Az okokat végigtekintve, első helyre kívánczik a gazdasági háttér. A szovjet iparosítás komoly aránytalanságai miatt a transznysztriaiak – és köztük is különösen a gazdasági elit – nem érdekelt abban, hogy a gyengébb gazdaságú, szegényebb Moldovához csatlakozzanak. Másrészt Moldova az energia-politika terén különösen függő helyzetben van Transznysztriától. A nyersanyaghiányos országba minden gáz- és kőolajvezeték – melyeket nyomásgyakorlás céljából Tiraszpol könnyen el is zárhat – a szakadár területeken keresztül érkezik. Bár a Dnyeszteren túliak sem rendelkeznek komoly nyersanyagkészletekkel, de ők igen olcsón, sokszor hitelre kapják az orosz kőolajat és földgázt, melynek törlesztését ráadásul Moszkva Moldován kéri számon – hiszen nemzetközi jogi értelemben Transznysztria Moldova része... Ráadásul az elektromosenergia-termelés 87%-át adó hőerőművek is Transznysztria területén vannak, ami szintén kiváló zsarolási lehetőséget biztosít számukra.

A 90-es évek elején a különválás egyik legfontosabb szempontja a Romániával történő egyesüléstől való félelem volt (nemcsak a Dnyeszteren túliak, hanem a gagauzok körében is). Ebben nemcsak a kisebbségi léttől való félelem, hanem a román hadsereg 1941–1944 között elkövetett vérengzéseinek negatív emléke is komoly szerepet játszott, ami finoman szólva sem tette népszerűvé az egyesülés gondolatát, mely később ki is került a konfliktusmenüből, hiszen az átlag moldávok számára sem volt feltétlenül vonzó lehetőség, hogy országuk egy szintén nem fényűző állam legkeletibb, legszegényebb tartományává váljék.

Ugyanakkor román részről nem tettek le minderről. Románia uniós csatlakozása után a román állampolgárság könnyített megszerzésének lehetőségével 800 ezer moldáv élt, többségük azután valóban az EU-ban vállalt munkát. Ettől függetlenül a 2009–2016-ig hatalmon levő EU-barát moldáv kormányzatok is úgy nyilatkoztak, hogy az egyesülés Moldova EU-tagságával „természetes úton” fog végbemenni, ami gyakorlati értelemben azt jelenti, hogy nem kívánnak fuzionálni Romániával...

OROSZ ÉRDEKEK MENTÉN

Transznysztriában egy meglehetősen diktatórikus rendszer jött létre, amely az egyedül létező állami médián és persze az oktatáson keresztül nagyon sokat tesz azért, hogy kialakítsa és fönntartsa a lakosság önálló, transznysztriai identitását és félelmét a Moldovához való csatlakozástól. Ezenfelül az Állambiztonsági Minisztérium akár erőszakkal is gondoskodott róla, hogy a hivatalos irányvonaltól eltérő politikai vagy civil kezdeményezések se létezhesenek. Így nemcsak a gazdasági elit számára nem lenne kedvező az ország újraegyesülése, hanem a már kiforrott kereteket felállító kvázi független állam számára is visszalépés lenne a status quo föladása. Ennek megfelelően tehát csak olyan föderális berendezkedés jöhet szóba, amelyben Transznysztriának döntő szava (vétójoga) van egy esetleges moldáv államszövetség irányításában.

Ráadásul a történelmi-etnikai szempontok sem súlytalanok. A Dnyeszter két partja az orosz és szovjet hódítástól eltekintve szuverén államként

A nyersanyaghiányos országba minden gáz- és kőolajvezeték – melyeket nyomásgyakorlás céljából Tiraszpol könnyen el is zárhat – a szakadár területeken keresztül érkezik.

KELET-EURÓPAI LÁTKÉP

A HÁTTÉRBE LAKÓTELEPI HÁZAK, AZ EGET TROLIVETÉKEK ERDEJE TAKARJA, AZ ÚTON 20 ÉVES MERCEDES ROBOG. A PLAKÁT PEDIG VALAMELY NAGY TRANSZNACIONÁLIS CÉG TERMÉKE HELYETT TRANSZNYISZTRIA FENNÁLLÁSÁNAK DICSŐSÉGÉT HIRDETI

Az orosz és szovjet hódítástól eltekintve a Dnyeszter két partja szuverén államként sosem tartozott egybe: az egyesülést csak az orosz hatalmi érdekek indokolták a múltban is.

ha egy moldáv (román) többségű, Kisinyovból egységesen irányított államhoz csatlakoznának.

Ám a döntő szó a fegyveres erővel is jelen lévő Oroszországgé, mely egyáltalán nem érdekelt Transznysztria Moldovához csatlakozásában. Számára kiváló hídfoállást jelent Ukrajna nyugati határainál egy oroszbarát, az orosz támogatástól függő, szakadár állam, ami ráadásul 2006-ban népszavazáson ki is jelentette, hogy Oroszországhoz kíván csatlakozni (97%).

Az orosz geopolitikai doktrína az ún. „közel-külföld” területén nem tűr nyugati befolyást. Ennek megfelelően a szakadár Dnyeszter menti állam fenntartása ideális lehetőséget teremt arra, hogy megakadályozza Moldova nyugati szövetségi rendszerhez való legitim csatlakozását. Moszkva számára a legkedvezőbb megoldás a szövetségi állam létrehozása lenne, ahol a transznysztriai vétójogon keresztül biztosíthatná, hogy az ország orosz érdekek szerint folytassa politikáját.

BIZONYTALAN JÖVŐ

A transznizisztiai helyzet a kelet-ukrajnai krízis kirobbanása óta új megvilágításba került. Egyfelől mintaként szolgál Donyeck és Luhanszk mint szakadár államok számára, másfelől a térség mint Ukrajnát nyugatról sakkban tartó hídfőállás felértékelődött az oroszok szempontjából. Esetleg egy komolyabb háborús konfliktus vagy ukrán államreform esetén az inkább orosz nyelvű Dél-Ukrajnán keresztül a Donbas, a Krím és Transznizisztia összekötésével kialakuló Novorosszija nyugati pilléréként. De nemcsak Ukrajna miatt bizonytalan a helyzet.

A 2009-es moldovai fordulat óta viszonylag egyértelműnek tűnt az ország nyugati orientációja, az EU-val társulási szerződést is kötöttek. Ezzel szemben 2016 őszén az oroszbarát, szocialista Igor Dodont választották elnökké, aki már működésének első hónapjaiban is számos látványos, szimbolikus kijelentést tett. Jelezte, hogy fel fogja bontani az EU-val kötött társulási szerződést, és hangsúlyozta Moldova különállását a Romániával való egyesülés terveivel szemben. Nem sokkal beiktatása után találkozott Putyinnal is, akitől nagy média-visszhangot kiváltó aktusként Nagy-Moldova térképét kapta ajándékba. 2017 januárjában pedig megbeszélést tartott Transznyisztia újonnan megválasztott vezetőjével, Vagyim Krasznoszelszkijjel.

Mindezek fényében nehéz megjósolni, hogy mit hoz a jövő Transznisztria számára. A legvalószínűbbnek a status quo és a „befagyott konfliktus” fennmaradása látszik, de elképzelhető megoldásnak tűnik a Moldova szövetségi állammá alakulásával történő újraegyesülés is. Bármilyen megoldás alakuljon is ki a jövőben, mindenképpen mintavértékű lesz a poszt-szovjet többi, hasonlóan bizonytalan helyzetű vidéke (a Krím, Kelet-Ukrajna, a Kaukázus) szempontjából.

TRANSZNYISZTRIAI KÉPESLAPOK

A KÖZPONTI TÉMA ITT IS AZ ORSZÁG
NEMZEKÖZI ELISMERÉSE. AKI EZT
MEGTAGADJA, MÉG CHUCK NORRISSEL,
VAGY A FIATAL SZTÁLINNAL (BALRA)
IS KÖNNYEN SZEMBEN TALÁLHATJA MAGÁT,
DE COLUMBO HADNAGY KELLEMETLEN
KÉRDÉSEIRE MINDENKÉPP SZÁMÍTHAT

2016 őszén az oroszbarát, szocialista Igor Dodont választották elnökké, aki már működésének első hónapjaiban is számos látványos, szimbolikus kijelentést tett.

NÁNAY MIHÁLY
FÖLDRAJZ-TÖRTÉNELEM SZAKOS
GIMNÁZIUMI TANÁR, TÖRTÉNÉSZ-
DOKTORANDUSZ AZ ELTE BTK-N